



Wie was de maker?

Wie de beelden heeft ontworpen is niet bekend. Aangenomen mag worden dat architect Dolf van Gendt, die samen met Pierre Cuypers verantwoordelijk was voor de bouw van het Amsterdamse Centraal Station, de opdracht gaf voor het ontwerp. Maar aan wie? Binnen de familie Van Nieuwenhoven in Amsterdam weet men op basis van door de generaties doorgegeven verhalen dat voorvader Tobias (1844-1883) de leeuwen van het station heeft gemaakt.

Enige tijd geleden meldde zich ook de Groningse familie Kappenburg. Zij zijn in het bezit van een brief van een kleindochter van steenhouwer Gabe Kappenburg (1836-1907). Zij schrijft daarin: " *Mijn moeder heeft vaak verteld dat, deze Gabe dus, een heel goed beeldhouwer was. Hij was weliswaar in loondienst, maar hij kreeg van zijn firma toch persoonlijke opdrachten. Zo heeft hij o.a. de leeuwen van het Centraal Station in Amsterdam, en die van de brug voor het Centraal Station in Amsterdam, zelf gemaakt. De leeuwen van het C.S. waren bevestigd aan het*

Herplaatsing leeuwen op de Oostertoegang, vraagteken

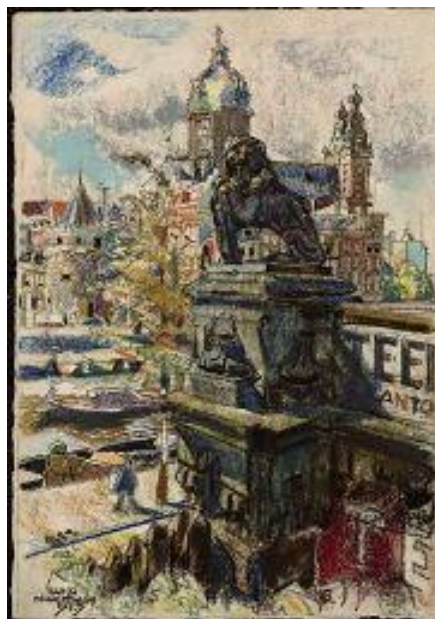
Het Oosterdokseiland is/raakt "in". De nieuwe bibliotheek en het conservatorium worden druk bezocht en zijn een sieraad voor de stad. City Inn (553 kamers!) is bijna gereed. Woningen en horeca faciliteiten komen over twee jaar klaar. Het wordt een druk punt. De Oosterdoksdam gaat weg en er komt een nieuwe brugverbinding in het verlengde van de Geldersche Kade. Nu al is de zuidkant een drukke promenade van bezoekers van Nemo, bibliotheek en conservatorium. Dus dat belooft wat voor als straks alles klaar is. Bij de bouw van City Inn op het meest Westelijke puntje van het eiland kwamen fragmenten tevoorschijn van het oorspronkelijke landhoofd van A.L. (Dolf) van Gendt aan de Oostertoegang, de oostelijke verbinding tussen het Open Havenfront en het IJ. Bij het ontwerp van het hotel is hier rekening mee gehouden. Maar wat gaan we er mee doen?



foto Oostertoegang 2010

Kunnen hier leeuwenbeelden op geplaatst worden? Wie vervolgens naar links kijkt ziet aan de overkant van het water wat er nog over is van het landhoofd grenzend aan het Stationsplein. Dat wil zeggen, het landhoofd gaat schuil achter een betonnen wand. Eigenlijk een plek der schande. Hier bovenop hebben de laatste twee leeuwen gestaan tot midden zestiger

jaren. Ze keken uit op de Sint Nicolaaskerk en het Stationsplein. Een prachtige plek. Menig kunstenaar liet zich hierdoor inspireren. Hiernaast een afbeelding van een schilderij van Martin Monnickendam en op de volgende pagina een foto van Jacob Olie.



schilderij Martin Monnickendam

De oorspronkelijke landhoofden zijn van hoge cultuurhistorische waarde. Maar de kans is klein dat de oorspronkelijke landhoofden vrij te maken zijn. Zowel aan de kant van het Oosterdokseiland als aan de kant van het Centraal Station zijn de landhoofden opgenomen in de latere spoordijklichamen. Maar er wordt nog onderzocht of de zuidkant van het landhoofd grenzend aan het station kan

oostelijk viaduct, waaronder door de voetgangers gingen. Mijn grootvader is uiteindelijk de oudste steenhouwer van Amsterdam geworden, n.l. 70 jaar, wat in die tijd voor dat vak, bijzonder was."

Wel of geen tanden?

Hadden de leeuwen tanden ja of nee? En waren deze dan scherp of stomp? De leeuwen in het Amsterdamse Beatrixpark zijn tandeloos. Door slijtage, door ouderdom?



Beatrixpark Amstelveen

Eén van de 4 leeuwen in het park heeft nog een restant van tanden. Zat de bek dus ooit vol tanden?

De leeuw in Amstelveen heeft een gaaf gebit, alhoewel de tanden stomp zijn. Op foto's van de leeuw bij kasteel Well is te zien dat deze vlijmscherpe tanden heeft. Ook de leeuwen bij de ingang van het Automuseum in Den Haag hebben zeer scherpe tanden.

Zijn ze bij een restauratie scherper gemaakt dan ze van origine waren? We proberen nog vast te stellen hoe het originele gebit eruit heeft gezien toen ze in 1876 op het spoorviaduct werden gezet.



Den Haag

worden vrijgemaakt. Als Genootschap steunen we dat van harte. Te meer, en dat is het goede nieuws, omdat zich bij ons een sponsor heeft gemeld die herplaatsing van één of meerdere leeuwen financieel wil ondersteunen. Dat zou helemaal geweldig zijn. Ook al kunnen wij ons niet voorstellen dat één van de huidige leeuweigenaren een leeuw voor dit doel zou willen afstaan. We onderzoeken op dit moment of er een kopie valt te maken. Zelfs met een kopie zou een in oude luister herstelde Oostertoegang zeer



afbeelding Jacob Olie, Stadsarchief Amsterdam

de moeite waard zijn. Zou de plek der schande dan toch de trots van Amsterdam kunnen worden? In ieder geval is de Oostertoegang een plek waar we nog veel van verwachten.

Een valse leeuw in Valkeveen, maar tóch.....

In mei 2010 kregen we een tip van Rino Schreuder over een leeuwenbeeld in Valkeveen. Zou dat één van de zeven nog spoorloze leeuwen kunnen zijn? Er volgde een discussie binnen het Genootschap, op basis van de foto hieronder. De leeuw links is die in Valkeveen. De leeuw rechts is "onze" leeuw in Amstelveen.

Zoals te zien is: de gelijkenis is groot. Alleen een onderzoek ter plekke zou uitsluitsel kunnen geven. Dat onderzoek werd verricht op de Leeuwenberg in Valkeveen. Deze plek is tegenwoordig onderdeel van een tuin, die bij een villa hoort. In de 17e eeuw hoorde de berg bij



"Leeuwenfiguren hebben geen waarde"...

De vier leeuwensculpturen aan de noordkant van de Oostertoegang, aan de kant van het IJ op De Ruijterkade, werden daar omstreeks 1922 weggehaald. Dat was nodig in verband met de verbreding van de sporen én het spoorviaduct over het water van de Oostertoegang. Theo Wajer vond in het Utrechtse Archief enkele brieven uit dat jaar terug. Deze gingen over de vraag of de leeuwen aldaar konden worden verwijderd en wat er dan mee zou moeten gebeuren.

In één van deze brieven liet de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschap op 8 mei 1922 aan de Minister van Waterstaat het volgende weten: *"omtrent de in Uwe nevenvermelde missiven bedoelde leeuwenfiguren won ik het advies in van Afdeling B der Rijkscommissie voor de Monumentenzorg, welke mij mede deelt, dat bovengenoemde zandsteenen leeuwenfiguren dagtekenen van na het midden der 19e eeuw, en uit het oogpunt van geschiedenis en kunst geen waarde hebben. Op behoud wordt derhalve door mij geen prijs gesteld."* Uiteindelijk werden ze aan de bouwer gelaten. Wat die met de vier beelden gedaan heeft, is niet bekend. Mogelijk kwamen twee ervan in Buiksloot terecht. Zeker is dit niet. De vier leeuwen aan de zuidkant van dit spoorviaduct bleven nog op hun plaats tot eind jaren '60. Deze staan nu in het Beatrixpark in stadsdeel Amsterdam Zuid. (dank aan Theo Wajer voor het vinden van deze correspondentie).

landgoed Graeffenveld. De toenmalige bewoner, de Amsterdamse burgemeester Andries de Graeff (1611-1678), verfraaide de Venusberg door er een zuil van zo'n 20 meter hoog op te zetten. Daar bovenop kwam een leeuw. Het schild dat de leeuw met zijn poten vasthoudt, draagt het



leeuw op zuil op de Leeuwenberg te Valkeveen

wapen van deze burgemeester De Graeff (twee zwanen en twee spaden). Sinds die tijd heet de Venusberg de "Leeuwenberg". Volgens de huidige eigenaar van de leeuw, zou de zuil door een flinke storm met leeuw en al naar beneden

zijn gestort, ergens rond 1900. De zuil werd niet meer opgebouwd. De leeuw staat echter nog steeds op de Leeuwenberg, maar sinds die storm, gewoon met de poten op de grond.

De bewoner van de villa wees ons de Leeuwenberg, aan het einde van een strak geschoren gigantisch gazon, in zijn tuin met de allure van een park. We baanden ons een weg door een verwilderd struikgewas en kwamen via een eeuwenoude stenen trap op de top van de Leeuwenberg. Deze berg is overigens in werkelijkheid een flinke heuvel van een meter of 20 hoog. We zagen het meteen: dat is een **valse** leeuw! Het beeld was niet groter dan 90 cm. De CS-leeuwen zijn bijna tweemaal zo groot. Alléén daarom al is het een valse leeuw. Bovendien lag zijn staart niet op de grond maar omhoog gebogen. Bovendien kan deze leeuw ook vanwege de ouderdom van het beeld (het dateert uit de 17e eeuw en is dus meer dan 300 jaar oud) niet tot onze leeuwenroedel behoren. Onze leeuwen dateren van 1875.



valse leeuw op de Leeuwenberg in Valkeveen 2010

Toch is de gelijkenis met de CS-leeuwen bijzonder opmerkelijk. De grootte van de beide beelden verschilt, maar verder zijn er bijna alleen maar overeenkomsten. De houding van de leeuw, de verhoudingen tussen bijvoorbeeld kop, lijf en poten, en de vormen kloppen helemaal. Bovendien

Genootschap Leeuwen van het Centraal Station

Man bijt Hond?

Er wordt overlegd met de redactie van NCRV's televisieprogramma "Man bijt Hond". Misschien komt onze speurtocht naar de zeven nog spoorloze leeuwen in het najaar in de uitzending. Mocht het doorgang vinden, dan laten wij u dat weten.

heeft ook de Valkeveense leeuw de kop een kwartslag gedraaid en houdt op exact dezelfde wijze een wapenschild vast met zijn poten. Dat wapenschild is op precies dezelfde wijze vormgegeven, heeft op dezelfde plaatsen dezelfde krullen. De aanhechting van het beeld op de vierkante grondplaat ziet er precies zo uit als dat bij de CS-leeuwen. Het is dan ook erg moeilijk om aan te nemen dat deze gelijkenis louter het gevolg is van toeval. Vals, maar slechts een klein beetje. Kan het zijn dat de ontwerper van de CS-leeuwen zich heeft laten inspireren door deze (veel oudere) leeuw? Of zou er nog een ander verband zijn tussen de (valse) Valkeveense leeuw en de (echte) CS-leeuwen?

50.000 keer geclickt

De website van het Genootschap wordt druk bezocht. Er waren inmiddels meer dan 1.000 bezoekers, die gezamenlijk 20.000 pagina's bekeken en, eenmaal op onze site, 50.000 keer clickten. De inhoud werd onlangs weer aangepast. Kijk op www.leeuwencs.nl. Heeft u ideeën of tips, laat het ons weten op het e-mailadres leeuwenCS@kpnmail.nl

De 15^e leeuw in Well teruggevonden

In april 2010 werd de 15^e leeuw teruggevonden in de tuin van Slot Well. Deze waterburcht staat langs de Maas in de Gelderse gemeente Maasdriel,



slot Well (gemeente Maasdriel)

vlakbij Ammerzoden. Niet te verwarren met Kasteel Well in de Limburgse gemeente Bergen. De vindplaats van deze leeuw werd vastgesteld aan de hand van een tip van de heer Marcellis Bax. Die had in het historische magazine "Ons Amsterdam" een artikel gelezen over de speurtocht naar de verdwenen leeuwen van het Amsterdamse station. Toen hij kort daarna in het magazine "De Tuin" een foto zag

van een leeuwenbeeld bij Slot Well, herkende hij deze meteen als één van de vermiste leeuwen. Volgens een eerdere tipgever, de heer C. Backer uit Rotterdam, zou de leeuw daar geplaatst zijn in 1934 door de heer Boland.



Deze bewoonde toen het Slot en was de directeur van het spoorweg bouwbedrijf. Het beeld zou "over" geweest zijn en daarom "weggaan". De heer Boland had dit jammer gevonden en daarom de leeuw naar Well gehaald. We proberen



nog in contact te komen met de huidige eigenaar van Slot Well. We hopen dat hij over nog meer informatie beschikt over de historie van deze leeuw.

Wassenaarse leeuwen zijn Haags geworden

De twee Wassenaarse leeuwen zijn in juli 2010 verhuisd naar Den Haag. Daarmee is een einde gekomen aan hun verblijf in een vergeten hoekje in een Wassenaarse tuin. Daar hebben ze sinds 1985 gestaan. Deze trieste situatie was het gevolg van het faillissement in 1985 van het Dierenpark Wassenaar. Tot de sluiting van de diertuin hadden de twee beelden op het toegangshek van het park gestaan. Een bijzonder prominente plek. Decennia lang trokken alle bezoekers van het dierenpark aan het wakend oog van de leeuwen

voorbij. Eigenlijk heel erg vergelijkbaar met het tijdperk daarvoor, de tijd dat ze op het spoorviaduct in Amsterdam stonden. Ook toen hadden ze een prachtige openbare plek.

Ook toen trokken dagelijks duizenden mensen aan hen voorbij. Gelukkig zijn deze leeuwen nu voor de derde maal in hun bestaan opnieuw voor publiek te zien. Op 2 juli van dit jaar opende het Automuseum Louwman in Den Haag zijn deuren. De heer Evert Louwman toont daarin zijn wereldberoemde autoverzameling. Het hek bij de ingang van het museum wordt opgesierd met de twee Wassenaarse leeuwen. Ze staan er fraai bij. Zo te zien zijn ze speciaal opgeknapt ter gelegenheid van hun herintreden in de maatschappij. Eén van de leeuwen draagt nog steeds het originele schild met het Rijkswapen (de klimmende leeuw). Het schild van de andere leeuw kreeg onlangs het Haagse wapen (een ooievaar met een



slang in zijn bek). Ooit liet dit schild het Amsterdamse wapen zien. In de tijd van het Dierenpark Wassenaar was dit Amsterdamse wapen al eens vervangen door het Wassenaarse. En nu dus nogmaals vervangen, door het Haagse wapen.

Leeuwengenootschap bezoekt Vlissingen

Op 16 juli bracht het voorlopig bestuur van het Leeuwengenootschap een bezoek aan Vlissingen. Voordat werd vergaderd over de vraag hoe we de zeven nog ontbrekende leeuwen gaan opsporen, en met welke financiële middelen, werd het Amsterdamse deel van het voorlopige bestuur rondgeleid door het Vlissingse. Doeke voerde de noordelingen mee over de Boulevard tot aan Michiel de Ruijter en gaf daarbij een zowel actuele als historisch verantwoorde toelichting. De rondleiding eindigde - hoe kan het ook anders - bij de twee Vlissingse leeuwen, die aan het einde van de Badhuisweg aan de voet van de Leeuwentrap staan. De beelden werden door het gezelschap aan een grondig onderzoek onderworpen. Ze werden bovendien minutieus opgemeten, van kop tot staart en van linkeror tot rechteror. De slijtage van deze beelden als gevolg van de jarenlange inwerking van de zoute zeewind werd bestudeerd. Datzelfde geldt voor de oorlogsschade. In de Tweede Wereldoorlog werd op deze plek nogal flink

geschoten. De beelden werden door kogels beschadigd (dit werd bij de restauratie in 2008 met historisch besef hersteld). De verrichte opmetingen leidden tot nieuwe stellingen over de grootte van de sik. Niet alle beelden zien er namelijk exact hetzelfde uit. De leeuwen in Vlissingen blijken een kortere sik te hebben dan bijvoorbeeld de leeuwen in



het Amsterdamse Beatrixpark. Vermoedelijk komt dit doordat de beelden met de hand werden gehakt, en ook nog eens door meer dan één beeldhouwer. Zo kunnen de kleine verschillen zijn ontstaan. Ook het gebit werd aan een uitvoerige inspectie onderworpen. De Vlissingse leeuwen hebben



geen tanden. Dat is vermoedelijk het gevolg van slijtage. Andere leeuwen hebben nog wel tanden (zie elders in deze Nieuwsbrief). Of al die tanden origineel zijn valt te betwijfelen. Het kan zijn dat bij een latere restauratie

iets is toegevoegd dat er oorspronkelijk niet was. Het onderzoek naar de Vlissingse leeuwen werd afgesloten met het besluit om eens een deskundige te raadplegen over het oorspronkelijke uiterlijk van de beesten.

Steun het werk van het Genootschap

en wordt lid van de "Vrienden van de leeuwen". Dat kan al vanaf 10 euro. Vele tientallen particulieren en bedrijven gingen u al voor. Mail of bel ons.